

Juridische
informatie

Het delen van informatie

Bij het bieden van jeugdhulp worden gegevens gedeeld. Denk aan een casuoverleg waarin een bepaald gezin of een bepaalde situatie wordt besproken. Of de school die het wijkteam belt en om hulp voor een bepaalde jeugdige vraagt. Gegevens over mensen mogen niet zomaar worden gedeeld. In de meeste gevallen is hiervoor toestemming van de jeugdige en/of zijn ouders nodig. In deze juridische informatiesheet gaan we achtereenvolgens in op: het beroepsgeheim, het toestemmingsvereiste, gegevens delen zonder toestemming en het zorgvuldig documenteren hiervan.

1. Vrijwillige hulpverlening betekent dat toestemming nodig is voor het delen van informatie

In de wijkteams werken beroepskrachten vanuit verschillende disciplines met elkaar samen. De hulp of ondersteuning die deze beroepskrachten bieden, vindt plaats in een *vrijwillig kader*¹. De Jeugdwet en de WMO 2015 verlangen van beroepskrachten dat zij toestemming vragen aan burgers voor het opvragen en verstrekken van informatie over burgers en voor het voeren van overleg. De beroepskrachten hebben namelijk een beroepsgeheim, waardoor gegevens niet zomaar kunnen worden gedeeld. Wanneer de beroepskracht van het wijkteam gegevens over een jeugdige en/of zijn ouders deelt, dwingt het beroepsgeheim hem dus tot het vragen van toestemming aan de jeugdige en/of de ouders. Soms kan geen toestemming van een jeugdige en/of zijn ouders worden verkregen, maar is het delen van gegevens wel noodzakelijk. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij signalen van kindermishandeling en huiselijk geweld. Hoe moet het wijkteam hiermee omgaan?

In deze paragraaf wordt allereerst stilgestaan bij het beroepsgeheim. Vervolgens komen het toestemmingsvereiste en het delen van gegevens wanneer hiervoor geen toestemming is, aan de orde.

1.1. Beroepsgeheim

Alle beroepskrachten van het wijkteam die hulp, zorg, begeleiding of ondersteuning bieden aan burgers hebben een beroepsgeheim.

Waarom een beroepsgeheim? Iedere burger moet zich vrij kunnen voelen om hulp te vragen wanneer hij dit nodig heeft. Door het beroepsgeheim weet de cliënt dat de informatie die hij aan de hulpverlener verschaft, niet zonder zijn toestemming voor andere doeleinden wordt gebruikt of aan derden wordt verstrekt. Dit is een belangrijk aspect van het beroepsgeheim, omdat de cliënt daardoor volledig open kan zijn tegenover de hulpverlener. Hierdoor kan er vertrouwen ontstaan in de relatie tussen de hulpverlener en de cliënt en dit vertrouwen is nodig voor effectieve hulpverlening. Het is bovendien een recht van de cliënt om controle te houden over de informatie over zijn of haar persoonlijke leven.

Wat is de kern van het beroepsgeheim? De beroepskracht van het wijkteam heeft toestemming van zijn cliënt (of de ouders daarvan) nodig om informatie te delen met iemand anders.

In een vrijwillig kader aanvaarden de jeugdige en/of zijn ouders de hulpverlening, er is dan geen sprake van gedwongen hulpverlening.

Veel beroepskrachten worden ondersteund. Denk aan een secretaresse, een (dokters)assistent, een leidinggevende, een beleidsmedewerker, etc. *Nemen de ondersteuners kennis van informatie over kinderen en ouders die onder het beroepsgeheim valt?* Ook al hebben zij wellicht zelf geen beroepsgeheim, zij horen deze informatie toch geheim te houden. Dit heet een afgeleid beroepsgeheim.

Waar is het beroepsgeheim in de wet te vinden? Het wijkteam is multidisciplinair. Het beroepsgeheim is voor verschillende beroepsgroepen op een andere plek in de wet gespecificeerd en is vaak nader uitgewerkt in een voor de beroepsgroep geldende beroepscode. Wanneer er voor de beroepsgroep geen eigen specifieke regeling is die het beroepsgeheim regelt, wordt teruggevallen op de algemene wettelijke bepalingen. Deze algemene bepalingen kunnen worden gezien als vangnet en zijn onder andere te vinden in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), de Grondwet (GW) en het Wetboek van Strafrecht (Sr.) In het schema op de laatste pagina van deze informatiesheet zijn de verschillende beroepsgroepen die aan wijkteams kunnen deelnemen, opgenomen. Achter de beroepsgroep staat de wettelijke bepaling die voor deze beroepsgroep geldt en waarin het beroepsgeheim is geregeld.

1.2. Toestemming

Wil de beroepskracht van het wijkteam informatie over een cliënt delen met iemand anders, zoals de leerkracht op school? Of wil de beroepskracht bij, bijvoorbeeld, de huisarts informatie over de cliënt opvragen? Het beroepsgeheim dwingt de beroepskracht om de cliënt (of de wettelijk vertegenwoordiger daarvan) om toestemming te vragen wanneer gegevens over de cliënt worden uitgewisseld. Dit geldt ook voor het uitwisselen van gegevens met een andere beroepskracht met beroepsgeheim!

Toestemming, wat is belangrijk?

Te algemene toestemming is ongeldig

Mag dit?

- Nee, er kan aan het begin door de beroepskracht geen algemene toestemming worden gevraagd voor elke uitwisseling van gegevens tijdens het hele navolgende traject. Toestemming moet *gericht* zijn gegeven. Toestemming is daarmee anders dan informatie geven, openheid of transparantie. Voor de cliënt moet het duidelijk zijn waarvoor de toestemming nodig is, wie de informatie geeft én wie de informatie ontvangt en om welke informatie het gaat. Pas als dit voor de cliënt voldoende duidelijk is en de cliënt er zelf mee instemt, kunnen de gegevens die op hem betrekking hebben, worden uitgewisseld.

Wij geven de jeugdige en/of zijn ouders tijdens het kennismakingsgesprek uitleg over de werkwijze van ons wijkteam. In dit gesprek laten wij altijd een toestemmingsformulier tekenen. Wel zo makkelijk, dan hoeven wij de jeugdige of zijn ouders niet telkens lastig te vallen om te vragen of we informatie kunnen delen, maar kunnen we gewoon doorwerken. Dit is ook in het belang van de jeugdige en zijn ouders zelf, toch?

Toestemming kan schriftelijk of mondeling worden gevraagd en gegeven

Mondelinge toestemming moet wel worden vastgelegd in het dossier van de cliënt. Dan is later duidelijk wanneer en voor welke specifieke situatie iemand toestemming heeft gegeven. Het vragen van toestemming gebeurt bij voorkeur als volgt:

1. Leg de jeugdige en zijn ouders uit *waarom* je gegevens wilt verstrekken, om *welke* gegevens het gaat en aan *wie* ze worden verstrekt of met wie je ze wilt bespreken;
2. Nodig uit om een reactie te geven (*wat vindt u daarvan?*);
3. Ga zo nodig in op *vragen en bezwaren* en kijk of je daaraan tegemoet kunt komen;
4. *Stel vast* of je toestemming hebt gekregen van de jeugdige en zijn ouders.

Handtekening niet vereist

De wet vraagt weliswaar om gerichte toestemming, maar niet om een handtekening.

Toestemming is een belangrijk methodisch instrument

Toestemming moet, zo valt hierboven te lezen, gericht zijn gevraagd én gegeven. De cliënt moet weten waarvoor hij toestemming geeft. Ook als de cliënt alle informatie heeft, is het geven van de toestemming zelf een belangrijke en noodzakelijke stap. Als een cliënt een passieve toestemming geeft ('je doet maar'), neemt de cliënt zelf geen verantwoordelijkheid voor wat er gaat gebeuren en dus ook niet voor verandering van de eigen situatie. Geeft een cliënt gericht toestemming aan de beroepskracht, dan wordt hij door het vragen van een gerichte toestemming op een actieve wijze bij de hulpverlening betrokken.

Toestemming kan worden ingetrokken

Dit kan op elk moment door de cliënt worden gedaan. De intrekking geldt alleen voor de toekomst. Door het intrekken van toestemming kan de gegevensuitwisseling die in een eerder stadium heeft plaatsgevonden, niet ongedaan worden gemaakt.

Toestemming van twee gezagsouders

In beginsel is voor iedere verstrekking van gegevens van een jeugdige die nog geen 12 jaar oud is, toestemming nodig van beide gezagsouders. Dit geldt ook wanneer de ouders na scheiding beiden het gezag houden, wat in 92% van de scheidingen het geval is.

"Ik begeleid Lisa, een meisje van acht jaar. Haar ouders zijn gescheiden. Het meisje woont bij haar moeder. Vader is 'buiten beeld'. Is toestemming van moeder genoeg?"

'Buiten beeld' is geen juridische term en betekent ook niet dat de ouder geen gezag meer heeft. Ouders blijven dus allebei wettelijk vertegenwoordiger van hun kind.

NB: één van de ouders weigert toestemming te geven? In dat geval weegt de wil van de weigeraar het zwaarst. De beroepskracht moet dan handelen alsof er geen toestemming is verleend.

1.4. Gegevens delen zonder toestemming

“Ik zag dat Boris, een jongetje van vijf, weer een grote en rare blauwe plek op zijn arm had. Omdat ik mij hier niet helemaal lekker bij voelde, ben ik na overleg met een collega bij zijn ouders langs gegaan om over de plek te praten. Ik schrok van wat ik aantrof. Moeder was duidelijk dronken toen ze de deur opendeed. Ze rook naar alcohol, sprak met dubbele tong en had een wijnfles in haar hand. Nikita, het zusje van Boris, was in niets meer dan een hemdje en op blote voeten in de tuin aan het spelen. Het is midden december... Overal lagen spullen op de grond. Het huis zag eruit alsof het in geen maanden was schoongemaakt. Toen ik de situatie met moeder bespreekbaar wilde maken, werd zij ontzettend kwaad, tegen het agressieve aan. ‘Ik moest maar niet denken dat zij een slechte moeder was!’ Ik werd meteen de deur gewezen.”

Het beroepsgeheim is niet absoluut. Er kunnen situaties zijn die het noodzakelijk maken om informatie uit te wisselen, ook als er (nog) geen toestemming van de ouders en/of het kind is. Dit kan het geval zijn bij vermoedens van kindermishandeling en/of huiselijk geweld. Een besluit om zonder toestemming toch gegevens te delen, moet zorgvuldig worden genomen. Voor het melden van vermoedens van kindermishandeling en huiselijk geweld is daarom de meldcode ontwikkeld. Wat zijn de stappen die moeten worden genomen om vermoedens van kindermishandeling en huiselijk geweld te melden, ook als hiervoor ouders (nog) geen toestemming geven?

1.4.1. Meldcode

Sinds 2013 geldt de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze wet stelt het werken met een meldcode voor instellingen en zelfstandigen die werkzaam zijn in zorg en welzijn verplicht. Dit geldt dus ook voor het wijkteam. Een meldcode reikt het wijkteam handvatten aan voor een zorgvuldige afweging bij het wel of niet melden van signalen van kindermishandeling en/of huiselijk geweld bij Veilig Thuis.

De beroepskrachten van een wijkteam kunnen werkzaam zijn voor verschillende organisaties die met een eigen meldcode werken. Het is in dat geval belangrijk om goed uit te zoeken wat de route bij signalen van kindermishandeling en huiselijk geweld in het wijkteam hoort te zijn. Er kan ook voor worden gekozen om voor een wijkteam een eigen meldcode te ontwikkelen. Op die manier is specifiek voor het wijkteam bepaald wie, op welk moment, waarvoor verantwoordelijk is. De meldcode kan de beroepskrachten van het wijkteam helpen zorgvuldige en noodzakelijke afwegingen te maken.

Meldrecht, geen meldplicht

Een verplichte meldcode betekent is geen *meldplicht*. De organisatie is *verplicht* een meldcode op te stellen die de medewerkers ook *verplicht* hanteren. De beslissing om vermoedens van kindermishandeling en/of huiselijk geweld te melden, neemt de beroepskracht (of diens leidinggevende) zelf. Het stappenplan van de meldcode geeft hierbij houvast. De afweging wordt weliswaar door de beroepskracht gemaakt, maar de meldcode schrijft voor hoe in deze gevallen moet worden gehandeld. Het niet-melden is dus geen vrijblijvendheid. De beroepskracht dient in zijn of haar afweging voldoende te onderbouwen waarom in een situatie wel of niet is gemeld.

Er kunnen situaties zijn waarin de problematiek zo ernstig is dat het doorbreken van het beroepsgeheim noodzakelijk is. Dit kan het geval zijn bij kindermishandeling en/of huiselijk geweld. De beroepskrachten van het wijkteam kunnen (vermoedens van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling melden bij Veilig Thuis. Dit kan ook zonder toestemming van de jeugdige en/of de ouders.

Beroepskrachten van het wijkteam kunnen door Veilig Thuis ook als informant worden benaderd. Veilig Thuis kan de beroepskracht van het wijkteam om informatie over een cliënt en zijn gezinssituatie vragen, als deze informatie nodig is om (vermoedens van) kindermishandeling en/of huiselijk geweld te onderzoeken of te stoppen. Wordt de beroepskracht in verband met een onderzoek naar een melding van signalen van kindermishandeling en/of huiselijk geweld benaderd? Dan kan hij, zo nodig zonder toestemming van de jeugdige en zijn ouders, de voor de taakuitoefening van Veilig Thuis noodzakelijke persoonsgegevens van de jeugdige en zijn ouders verstrekken. Veilig Thuis behoort het verzoek om informatie te onderbouwen, zodat de beroepskracht kan bepalen welke gegevens relevant kunnen zijn voor Veilig Thuis en welke niet. De beroepskracht kan ook besluiten dat hij geen informatie aan Veilig Thuis verstrekt vanwege *gewichtige redenen* waarbij het belang van het kind centraal staat. Dit besluit moet de beroepskracht wel aan Veilig Thuis motiveren.

Vijf basisstappen van de meldcode

1. In kaart brengen van de signalen.
2. Overleggen met een ter zake deskundige collega of met Veilig Thuis (anonimiseer de casus).
3. Gesprek over de signalen met de cliënt en/of zijn ouders of wettelijk vertegenwoordiger, tenzij de veiligheid dit niet mogelijk maakt.
4. Taxeren van de mishandeling of het geweld en in alle gevallen van twijfel (opnieuw) advies vragen aan Veilig Thuis.
5. Beslissen: is melden nodig? Is hulpverlening nodig?

Als je het kind of voldoende kunt beschermen, bied of organiseer je de noodzakelijke hulp. Als de situatie acuut of structureel onveilig is, doe je een melding bij Veilig Thuis en beslis je samen welke hulp je zelf kunt organiseren.

1.4.3. Meldrecht bij Raad voor de Kinderbescherming

De beroepskrachten van het wijkteam hebben een meldrecht bij de Raad voor de Kinderbescherming (de 'Raad') als de Raad om informatie verzoekt. Zij kunnen de Raad (desgevraagd) informatie over een gezin verstrekken, *voor zover deze informatie nodig is voor de taakuitoefening van de Raad*. Dit kan ook zonder toestemming van de cliënt en/of zijn ouders of wettelijk vertegenwoordiger. Het gaat hier vooral om informatie die de raadsmedewerker nodig heeft bij het uitvoeren van een raadsonderzoek naar de noodzaak van een kindbeschermingsmaatregel.

1.4.4. Informatieplicht aan de gezinsvoogd

Wanneer de rechter een gezinsvoogd heeft benoemd, heeft deze gezinsvoogd een bijzondere informatiepositie. Wanneer de gezinsvoogd de beroepskracht van het wijkteam benadert voor informatie over het kind en/of de gezinsleden van het kind, is de beroepskracht verplicht deze informatie te geven *voor zover deze informatie nodig is voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling*.

1.4.5. Meldrecht gezinsvoogd

Als een kind onder toezicht is gesteld, mag de beroepskracht van het wijkteam ook informatie uit eigen beweging met de gezinsvoogd delen. Hiervoor is geen toestemming van het kind en/of de ouders vereist.

Gisteren werd ik gebeld door de gezinsvoogd van Mohamed. Ik begeleid Mohamed als jeugdarts voor zijn medische klachten. De gezinsvoogd had veel vragen over de voortgang van Mohamed. Ik vond niet elke vraag even relevant. Zo vroeg de gezinsvoogd mij bijvoorbeeld ook om informatie over de nieuwe vriend van moeder. Ik heb deze man zelf nog nooit gezien, maar via via het één en ander over hem gehoord. Ben ik verplicht hier antwoord op te geven?

1.5. Vastleggen in het dossier

Als er geen toestemming van de jeugdige en/of zijn ouders is, is het des te belangrijker dat het delen van informatie in het dossier wordt vastgelegd. Leg zorgvuldig in het dossier vast waarom het niet mogelijk was om toestemming te krijgen. Zo is duidelijk:

1. Waarom het niet mogelijk was om toestemming te vragen of te krijgen;
2. Op grond van welke belangenafweging het besluit om gegevens te delen is genomen;
3. Welke functionaris hiervoor is geraadpleegd;
4. Aan welke beroepskrachten of instanties gegevens zijn verstrekt en wat hiervan het doel was;
5. Welke gegevens zijn verstrekt;
6. Of en hoe de cliënt over de gegevensverstrekking is geïnformeerd.

Wees als hulpverlener daarnaast altijd transparant naar de jeugdige en/of zijn ouders. Zijn gegevens gedeeld? Informeer hen dan hierover, wanneer en voor zover dat mogelijk is. Zo is het voor de jeugdige en/of zijn ouders geen verrassing dat de gegevens over hem zijn gedeeld.

Beroepsgeheim - functiegroep	Waar in de wet geregeld?
<u>Medisch hulpverleners</u> : artsen, verpleegkundigen, verloskundigen, psychiaters, gezondheidspsychologen en andere medisch hulpverleners.	Art. 88 Wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg en art. 7:457 Burgerlijk Wetboek (BW).
<u>Beroepskrachten jeugdzorg</u> : medewerkers in de jeugdhulp die bijvoorbeeld werkzaam zijn voor een gemeente of een instelling als gezinscoach, opvoedondersteuner of werken voor een gecertificeerde instelling als gezinsvoogd, voogd, jeugdreclasserder.	Art. 7.3.11 Jeugdwet
Psychologen, pedagogen en onderwijskundigen.	De regels die gelden voor de beroepsgroep waarin zij werkzaam zijn: Jeugdzorg? art. 7.3.11 Jeugdwet Gezondheidszorg? 7:457 BW, Wgbo Kent sector geen eigen regeling of oefenen zij werkzaamheden uit in eigen praktijk? Beroepscode Nederlands Instituut voor Psychologen (NIP) of Nederlandse Vereniging voor Onderwijskundigen en Pedagogen (NVO). De beroeps-codes van NIP en NVO bevatten beide een geheimhoudingsplicht.

Beroepsgeheim - functiegroep

Waar in de wet geregeld?

Maatschappelijk werkers en welzijnswerkers.

Art. 8 EVRM / art. 10 GW / art. 272 Sr. Het beroepsgeheim is voor maatschappelijk werkers nader uitgewerkt in de beroepscode voor Sociaal werk. Voor welzijnswerkers wordt het beroepsgeheim vaak nader uitgewerkt in het privacyreglement van de instelling waar zij werken.

Algemeen beroepsgeheim: Alle andere beroepskrachten die begeleiding, hulp, activering, behandeling, zorg of een andere vorm van ondersteuning aan individuele cliënten bieden.

Art. 8 EVRM / art. 10 GW / art. 272 Wetboek van Strafrecht. Het laatste artikel bepaalt dat het door beroepskrachten openbaar maken van een geheim van een cliënt onder voorwaarden strafbaar is.

Wil je meer van deze handige tools bekijken? Ga dan naar onze website: vmtraining.nl/tools

©VanMontfoort

Bij overname is bronvermelding verplicht.

Woerden, oktober 2023